

Jan Županič

KAREL I. A ČECHY¹

„Smrtí Karla Habsburského, Karla Posledního, jak ho pojmenoval lidový vtíp, končí se, jak se zdá, dějiny habsburského rodu. Vymřel již dávno po meči, ale lotrinský rod převzal jméno i tradice a moc po Habsburcích a vedl celé toto dědictví, oslnivé vnějším leskem, starobylou slávou, politickou mocí i bohatstvím finančním, ale prokleté miliony a udržované po staletí řekami krve a slz, až do konce světové války. (...) Zbaven všeho, vyhnán a odmítnut všemi národy, kterým vládli jeho předci, potomek pykající za hříchy otců, zřejmě muž, který za nic nemůže, jací pravidelně odnášejí zločiny předchůdců, nebyl přece neškodný, dokud žil. Jeho pokusy domoci se zašlé moci jistě nevycházely z jeho vůle. Byl docela průměrný Vídeňák bez valných schopností a také bez valné ctížádosti (...), starostlivý otec rodiny – jistě to, čemu se říká prostonárodně hodný člověk a co ovšem není ani osobnost ani talent ani charakter. A přece byl stálým mezinárodním nebezpečím. Ctížádostivá a bigotní žena štvála ho znovu a znovu do dobrodružství a přesvědčovala ho ustavičně, že je jeho povinností také náboženskou obnovit vládu dynastie založené boží milostí. Ale více než tato ctížádostivá a bigotní žena štvály ho k odporu proti vůli osvobozených národů (...) různé klidy někdejších veličin odstavených zároveň s monarchií. (...) Zapřeli ho na konec vždy, když mu bylo zle. (...) Teď tedy bude pokoj. (...) Habsburské nebezpečí Karlovou smrtí mizí. (...) Zemřelý Karel nebyl zločinec, nebyl odpověden za světovou válku ani za to, čím se prohřešili Habsburkové na národech, které se ocitly vlastní vinou v jejich spárech. Při jeho slabošství a mravní i intelektuální nenadanosti nemožno ho ani činit do velké míry odpovědným za jeho pokusy po válce. Měl jistě vůli konat dobro a věřil ve své omezenosti, že zdědil božské jakési poslání vládnout národům. Kdyby mohl být tragickým hrdinou člověk tak tuctový, byla by jeho tragika v tom, že jediná dobrá služba, kterou prokázal národům někdy svým i celé Evropě, je jeho předčasná smrt.“² (Lidové noviny, 1922)

¹ Tato studie vznikla v rámci institucionální podpory Historického ústavu Akademie věd České republiky č. RVO:67985963,

² Cit. dle: Karel Habsburk zemřel. In: Lidové noviny, roč. 30, čís. 166, 2. dubna 1922, s. 1.

„Karel I. jako poslední císařpán může být vnímán negativně, ale je to dávná historie a já s tím problém nemám. (...) A pokud to vyvolá diskusi na veřejnosti, tak jediné dobře. Já osobně bych asi vybral někoho jiného, nicméně z historického hlediska je to pozitivní postava, pokoušel se aktivně zastavit první světovou válku.“³ (Novinky.cz, 2022)

Mezi oběma leží právě sto let. První byl publikován v dodnes vycházejících Lidových novinách, jednou z nejprestižnějších periodik první republiky, krátce po smrti posledního rakouského císaře, druhým jsou slova starosty jedné z částí města Plzeň, kde byla při příležitosti stého výročí Karlova úmrtí odhalena jeho socha.

V českých dějinách nenajdeme panovníka, jehož obraz by se v průběhu jednoho staletí tak radikálním způsobem měnil, jako v případě Karla I. Jeho obraz osciluje od zrcadla všech možných ctností (do podzimu 1918), přes tuctového nemotoru bez talentu ovládaného ambiciózní ženou a mocichtivými rádci (v době první republiky), jedince nechápajícího nutnost historického pokroku ve znamení Velké říjnové revoluce a reprezentanta reakce (komunistické Československo) až po laskavého muže s dobrými úmysly, kterému byl za jeho zásluhy o stát při příležitosti 100. výročí úmrtí odhalen pomník a to dokonce na Masarykově třídě v Plzni.⁴

Bohužel nemáme k dispozici prameny osobní povahy takového druhu, které by nám odhalily skutečný poměr císaře Karla I. k Čechům a k Čechům. Je nepochybné, že k Čechům jako zemi měl nepochybně kladný vztah a později si zde dokonce koupil rezidenci, zámek Brandýs nad Labem, jeho poměr k českému národu ale bude složitější a souvisí s nesmírně komplikovaným vývojem Rakousko-uherské monarchie ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století.

Víme, že pozdější císař měl solidní znalosti češtiny. Zde mohl navázat na svého otce, který měl na rozdíl od bratra Františka Ferdinanda d'Este jazykový talent a dokonce měl přátelský vztah ke svému bývalému učiteli českého jazyka, hejtmanovi Ferdinandu

³ Starosta Plzně – Doubravky k odhalení sochy císaře Karla I. 1. dubna 1922. Cit. dle: Blažek, Ivan, Habsburk má v Plzni sochu. Na Masarykově třídě. In: <https://www.novinky.cz/cestovani/clanek/habsburk-ma-v-plzni-sochu-na-masarykove-tride-40392520>, cit. dne 12. 4. 2022.

⁴ Nová, Alena, V Plzni na Doubravce stojí nová socha, představuje Karla I., in: https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/v-plzni-na-doubravce-stoji-nova-socha-predstavuje-karla-i-20220401.html (online), cit. dne 12. 4. 2022.

Čenskému (1829-1887).⁵ Tento pozoruhodný, dnes pozapomenutý muž, se k vojenské dráze dostal z donucení. Během studií filozofie na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě se pokoušel literárně prosadit a roku 1851 vydal v jedněch pražských novinách článek, který vzbudil nelibost rakouských úřadů. Byl osm měsíců vězněn a po propuštění mu byla coby politicky podezřelému individu u nařizena (tehdy osmiletá) vojenská služba. Z existenčních důvodů nakonec v armádě zůstal, ovšem od bojových jednotek přešel na místo učitele českého jazyka a literatury na Tereziánskou vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě. Oba starší syny arcivévody Karla Ludvíka vyučoval od roku 1873 do jejich maturity.⁶

V Čechách Karel pobýval také jako dítě, roku 1891, kdy zde byl umístěn pluk jeho otce Otty. Byl však ještě příliš malý, než aby na něj zanechal život na Pražském hradě výraznější dojem. Bližší kontakt s Čechami (a Čechy) mladý arcivévoda navázal až roku 1906. Tehdy byl podle přání svého prastrýce, císaře Františka Josefa I., vyslán do Prahy, aby zde dovršil své vzdělání. Záhy se ale ukázalo, že studium v Praze představuje neobyčejné politikum. Původní plán, že by navštěvoval přednášky na obou částech – české i německé – od roku 1882 rozdělené Karlo-Ferdinandovy univerzity, musel být zásadně revidován. Mladý Karel by se totiž na obou od sebe striktně oddělených a téměř hermeticky uzavřených ústavech dostal mezi mlýnské kameny národnostního boje, čemuž bylo třeba zabránit. Jako východisko z nouze byl proto zvolen opačný postup – arcivévoda nedocházel na univerzitu, ale naopak – profesori obou univerzit za ním docházeli do jeho bytu na Hrad. Je těžké říci, jaké znalosti si Karel ze svého pražského pobytu odnesl. Podle některých historiků však styl výuky a živé diskuse, které vedl se svými pedagogy, zásadním způsobem ovlivnil jeho vládu. Zatímco František Josef dbal na formu, úřední postup a detaily, jeho prasynovec formu pomíjel, improvizoval a jednal často impulzivně.⁷

⁵ K Čenskému, jeho vojenské kariéře i pedagogické práci podrobně: MÁDROVÁ, Kamila, *Pedagogové ve službách trůnu. Privátní učitelé následníků trůnu Rakousko-Uherska*, Praha 2014, s. 104-116.

⁶ Není vyloučeno, že sympatie k jeho osobě přenesl i na syna Karla, který roku 1918 Čenského vdovu a syna povýšil do šlechtického stavu. Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsachiv (1500 ca–1918 ca), Hofkadelsakten (1600–1918), Akten, Adolfine und Jaroslav Český, Adelstand (Edler von Činov) 1918.

⁷ GALANDAUER, Jan, Karel I. Poslední český král, Praha – Litomyšl 1998, s. 26-36.

Přestože byl Karel formálně příslušníkem c. a k. armády již od roku 1903, skutečnou službu nastoupil až roku 1905, kdy se stal poručíkem dragounského pluku č. 7 posádkou v Chudeřicích u Bíliny. Pražský pobyt jeho působení ve vojsku přerušil a zpět ke svým vojákům se vrátil až počátkem července 1908. Shodou okolností byl tehdy jeho pluk umístěn v Brandýse nad Labem, který se do jeho života zapsal nesmazatelným písmem. Přestože rok 1908 byl nesmírně dynamický – kromě Bosenské krize, která neobyčejným způsobem přispěla k nárůstu mezinárodního napětí, české země ochromily česko-německé spory nebyvalé intenzity, jež vedly k vyhlášení stanného práva nad Prahou 2. prosince 1908⁸ – Karlovy vzpomínky na tento čas byly veskrze pozitivní. Snad i proto, že do závětří národnostně zcela českého Brandýsa, i když od Prahy nepříliš vzdáleného, hluk nacionálních bouří nedoléhal. Arcivévoda se usadil na brandýském zámku, který od roku 1547 náležel Habsburkům a jehož vlastníkem byl v této době arcivévoda Ludvík Salvátor (1847-1915) z toskánské linie, který převážně pobýval ve Středomoří.

Na Brandýs nikdy nezapomněl. Když se roku 1911 oženil s princeznou Zitou von Bourbon-Parma, strávil spolu s ní v Brandýse půl roku, které pokládal za jedny z nejšťastnějších ve svém životě. Proto také, když roku 1915 Ludvík Salvátor zemřel, zakoupil z jeho pozůstalosti zadlužené brandýské panství 10. října 1917 za 8 milionů korun. Nemůžeme vyloučit, že by se zdejší rezidence stala jeho sídlem podobného významu, jaký pro Františka Josefa I. představoval Ischl. K tomu však již nedošlo. Naposledy zde byl s manželkou a synem Ottou ještě 25. až 28. srpna 1918, ale jeho přání, aby se zde mohl usadit po rozpadu říše, zůstalo nevyslyšeno.⁹ Od doby, kdy byl Karel na jaře 1912 Karel přeložen do východohaličské Kolomyje, přijížděl do Čech jen vzácně. Po zavraždění Františka Ferdinanda d'Este se navíc stal následníkem trůnu a musel se začít připravovat na nečekaně blízké převzetí trůnu.

Význam císaře Karla pro Čechy je dosud plně nedoceněn. V jistém smyslu se totiž zasloužil o vznik Československa více, než kdokoli jiný. Především v květnu 1917 opětovně svolal rakouskou Říšskou radu, čímž obnovil parlamentní život, od obstrukcí

⁸ Srov. Národní politika (odpolední vydání), roč. XXVI., č. 332, 2. 12. 1908, s. 1.

⁹ Koblasa, Pavel, Brandýské panství v období arcivévody Ludvíka Salvátora, in: Gregorovičová, Eva (ed.), Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození, Praha 2018, s. 243-245; Novák, Milan, Arcivévoda Ludvík Salvátor – budovatel zámku Brandýs nad Labem, in: tamtéž, s. 247-256.

na jaře 1914 nahrazený byrokraticko-vojenskou diktaturou. Následně nejvyšším listem z 2. července 1917 vyhlásil všeobecnou amnestii a prominul tresty osobám odsouzeným civilním či vojenským trestem mj. za velezradu.¹⁰ Propuštění z vězení tehdy byli mj. vůdčí čeští politikové Karel Kramář, Alois Rašín a Václav Klofáč, kteří následně sehráli důležitou roli při formování nového státu.

Je nepochybné, že mladý císař nechtěl tímto krokem zlikvidovat monarchii, ale naopak – nalézt cestu ke smíření se svými národy, mj. k Čechům, které tlak vojensko-byrokratické diktatury po vypuknutí války zahnal do pasivní či dokonce aktivní opozice.¹¹ Neuvědomil si však, že se jeho říše nachází již za bodem zlomu. První světová válka totiž zásadním způsobem oslabilo loajalitu českého obyvatelstva vůči monarchii. Nikoli snad rozsahem konfliktu, ani tím, že z části byly české pluky nuceny bojovat proti „bratrským Slovanům“, ale potlačováním občanských práv, neschopností zajistit zásobování v zázemí a v neposlední řadě rostoucí závislostí na Německu. Zatímco před rokem 1914 měly české debaty o vzniku samostatného státu jen charakter akademických (či lépe kavářských a hospodských) debat a podobné plány se omezovaly jen na úzký hlouček radikálů, po vypuknutí konfliktu počet nespokojených začal radikálně narůstat.

Situaci vyostřila i vojensko-byrokratická správa a centralizace, stejně jako neřešitelnost česko-německého sporu. Mladý císař si totiž neuvědomil, že české představy o budoucnosti monarchie jsou zásadně odlišné od představ jiných národů, zejména rakouských Němců. Zatímco roku 1848 František Palacký v nově svolaném Říšském sněmu neúspěšně volal po federalizaci monarchie na základě národnostního klíče, která měla zabránit narůstajícím národnostním střetům, roku 1861 již jím a Františkem Ladislavem Riegerem vedená Národní strana stavěla na konceptu historické jedinečnosti českých zemí, které měly být sjednoceny a provázány s monarchií na základě dohody o široké autonomii (subdualismu).¹² Jedním ze základních požadavků se přitom stal požadavek naprosté rovnosti českého a německého jazyka. Ovšem co bylo pro Čechy logické, bylo pro Němce (především české) nepřijatelné. Podmínka znalosti

¹⁰ Národní listy, 2. 7. 1917, s. 1.

¹¹ URBAN, Otto, *Česká společnost 1848-1918*, Praha 1982, s. 606, 613.

¹² Vzhledem k úzkému provázání českých a rakouských zemí čeští předáci nemohli uvažovat o realizaci dualismu. České země tak podle jejich představ měly zůstat součástí Předlitavska, ovšem s tím, že by byly rozděleny společné a ryze české záležitosti. To bylo také obsahem tzv. Fundamentálních článků z roku 1871, které ale nikdy nevstoupily v platnost. BOROVIČKA, Michael, *10. 10. 1871: Fundamentální články. Pokus o rakousko-české vyrovnání*, Praha 2020.

obou jazyků totiž jednoznačně zvýhodňovala Čechy, kteří i po rozdělení univerzity skládali některé zkoušky v němčině, před Němci, jejichž znalost češtiny se naopak postupem času snižovala. Německé plány na rozdělení českých zemí na uzavřené německé území a území dvojjazyčné (česko-německé) byly naopak nepřijatelné pro Čechy a to i v případě, že by došlo k vytvoření uzavřeného německé a uzavřeného českého území.

Vzhledem k těmto antagonismům byla jakákoli státoprávní reforma velmi obtížná a za války vlastně nerealizovatelná. Vítězství Ústředních mocností by totiž znamenalo neobyčejné posílení Německa, které by se nepochybně snažilo i o upevnění pozic německého národa v Rakousku. Porážka by pak s sebou nepochybně přinesla ztrátu rozsáhlých území (minimálně Terstu, Přímoří a Jižního Tyrolska ve prospěch Itálie) a hrozila dominovým efektem.

Po vypuknutí války se navíc na stranu protivníků Rakousko-Uherska postavila i řada předních osobností české politické scény. Z nich nepochybně nejvýznamnější byl Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937), který po vypuknutí války revidoval svůj dosavadní cíl reformovat Rakousko-Uhersko do svazku autonomních zemí a začal prosazovat plán vytvoření samostatného Československa, které se mělo stát základem federace demokratických států střední Evropy.¹³ Pozici jím vedené Československé národní rady významně vylepšil i vznik československých vojenských oddílů ve službách států dohody, tzv. legie, které se na jaře a v létě staly jedním z hlavních důvodů k uznání nezávislého Československa státy Dohody.¹⁴

Rostoucí závislost podunajské monarchie na Německu ovšem proti Vídni postupně stavěla i ty české politiky, kteří byli dosud loajální. Plán na správní reformy Čech navržený vládou Ernsta Seidlera nedlouho po Sixtově aféře, v květnu 1918, znamenal pro Čechy obrovské zklamání. Podle ministerských nařízení z 19. května totiž měly být Čechy rozděleny na 12 krajů (7 českých, 4 německé a 1 smíšený) řízených krajskými hejtmany, kteří by nebyli podřízeni místodržiteli, ale přímo vládě ve Vídni. Z českého úhlu pohledu šlo o zásadní ústupek Němcům, kteří již řadu desetiletí usilovali o rozdělení země na

¹³ MASARYK, Tomáš Garrigue, *Nová Evropa, stanovisko slovanské*, Praha 1920.

¹⁴ Dne 21. dubna 1918 uznala Itálie samostatnou československou armádu a současně Masarykem vedenou Československou národní radu za její vrcholný orgán. Totéž učinila 29. června 1918 Francie a 9. srpna 1918 i Velká Británie.

uzavřené jazykové oblasti. To však česká politika odmítala a za dané situace považovala za provokaci. Sympatie vůči říši ještě poklesly po Seidlerově projevu v Poslanecké sněmovně Říšské rady 16. července. Mj. tehdy prohlásil, že vláda definitivně opustila kurs o dorozumění mezi národy a nastolila kurs čistě německý. Svá slova pak korunoval oznámením: „Páteří tohoto mnohotvarého státu je a vždycky zůstane německý národ.“¹⁵ Oznámení vyvolalo zejména mezi českými poslanci obrovskou vůli nevole a i ti nejloajálnější se začali přiklánět k myšlence samostatného státu.

Karel postup vlády sice neschvaloval, považoval ho však za jediné možné východisko po otřesu, kterým monarchie prošla v důsledku Sixtovy aféry. Pokládal za samozřejmé, že bude opuštěn ve chvíli, kdy to bude možné. Správní reforma se navíc nakonec nerealizovala a omezila se na zřízení německojazyčného krajského soudu v Trutnově a rozdělení Zemské správní komise na českou a německou část. Zatímco ale císař považoval tyto ústupky Němcům za „příliš malé lapálie, než aby vyvolaly "spravedlivý hněv" celého českého národa“, pro Čechy se jednalo o nesmírně důležité symboly, jejichž význam si mladý císař vůbec neuvědomoval.¹⁶

Za těchto okolností není překvapivé, že federalizační manifest rakouské vlády Maxe von Hussarek z 16. října 1918, který proklamoval přeměnu Rakouska (Předlitavska) na federativní svazek čtyř spolkových států – německého, českého, polského a jihoslovanského.¹⁷ Výnos se však netýkal Uherska a jednotlivá území neměla být vytýčena na základě historických, ale národnostních hranic. Pro Čechy bylo takové řešení jen těžko akceptovatelné, protože představovalo naprosté popření jejich politiky posledního půlstoletí. Přesto však můžeme předpokládat, že by tento návrh, kdyby byl vyhlášen před vypuknutím války nebo snad těsně po Karlově nástupu, byl brán vážně a nepochybně by měl závažné důsledky. V polovině října 1918 však plán nikoho nejen nenadchl, ale vzhledem k narušení historických hranic vzbudil i značně negativní emoce. Nebylo proto překvapivé, že jej krátce po vyhlášení jej proto politické delegace všech slovanských národů Rakouska rozhodně odmítly.

K poslednímu setkání Karla I. s českým politikem – a dokonce známým radikálem a politikem Národně-socialistické strany Václavem Klofáčem – došlo 22. října 1918 ve

¹⁵ Cit. dle: GALANDAUER, Jan, Karel I. Poslední český král, Praha – Litomyšl 1998, s. 237.

¹⁶ Cit. dle, tamtéž, s. 239.

¹⁷ Terst měl získat rozsáhlou autonomii. Viz *Fremden-Blatt*, Morgen-Ausgabe, 18. 10. 1918, s. 1.

dvorním vlaku v Döblingu. Císař si byl vědom, že se říše rozpadá a proto Klofáče požádal, „aby se vynasnažil, aby v Praze se všechno odbylo v klidu a bez krveprolití.“¹⁸ A ze stejného důvodu Karel, zdánlivě oproti vší logice, umožnil vedoucím českým politikům pod vedením Karla Kramáře, aby se ve dnech 28. až 31. října 1918 v Ženevě setkali se zástupcem československé prozatímní vlády v Paříži – tj. de facto vlastizrádcem Edvardem Benešem, pozdějším druhým prezidentem Československé republiky. Císař si nepochybně uvědomoval, s jakým cílem do Švýcarska jedou a že zde dojde k dohodě o vytvoření samostatného Československa. Jeho ústupnost můžeme ale jen těžko chápat jako slabost. Možná jako rezignaci, mnohem pravděpodobněji ale jako projev lidskosti a obavu ze zbytečného násilí. Bez problémů proto došlo nejen k setkání obou delegací, ale také k vyhlášení samostatného Československa 28. října 1918 v Praze.

Po rezignaci na výkon vlády 11. listopadu 1918 se Karel do Čech ani na svůj Brandýs již nikdy nepodíval. Antihabsburské rozpoložení politických sil v Československu totiž vedlo k přijetí řady zákonů, které znamenaly nejen konec monarchie, ale také nucené vysídlení Habsburků z nové republiky. Již v prosinci 1918 byl konfiskován majetek hlavy těšínské linie arcivévody Friedricha o rozloze téměř 65 000 hektarů a krátce poté došlo i k uvalení nucené správy na zbylý habsburský majetek. V rámci pozemkové reformy, tzv. náhradovým zákonem z dubna 1920, pak došlo k převzetí veškerých habsburských statků i movitostí bez náhrady.¹⁹ Příslušný zákon byl koncipován dokonce tak „velkoryse“, že zabavil majetek i dětem Františka Ferdinanda d'Este, které vůbec nepatřily k panovnické rodině.

V následujících letech byl císař Karel československými politiky považován za narušitele středoevropského pořádku. Jeho dva pokusy o získání uherského trůnu byly hlavním impulzem vytvoření tzv. Malé dohody, spojení Československa, Rumunska a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (od roku 1929 Jugoslávie) zaměřené primárně proti Maďarsku. Přestože hrozba habsburské restaurace byla po roce 1921 minimální, nechávala československá vláda dokonce sledovat příslušníky šlechty se sympatiemi vůči bývalé dynastii.²⁰

¹⁸ Cit. dle: KREČMER, Josef, Václav Klofáč a jeho národní socialismus, Praha 2000, s. 96.

¹⁹ § 35 zákona z 8. dubna 1920 č. 329/1920 Sb. o převzetí a náhradě za zabraný majetek.

²⁰ Např. zpráva četnického velitelství v Benešově u Prahy z 25. dubna 1937, kde je mj. zmíněno, že spolujednatel panství Jemniště František hrabě Mensdorff-Pouilly měl ve svých modlitebních knížkách

Ale ani nejhornlivější českoslovenští odpůrci Habsburků Karla po válce zásadně nekritizovali. Jak politici, tak novináři sice napadali císařovo okolí, klerikální a ambiciózní manželku, dědictví habsburského rodu či jeho údajně nevalnou inteligenci, nikdo mu však neupíral osobní zásluhy, zejména laskavost a touhu po nalezení usmíření. Výmluvný je v tomto ohledu článek, který po smrti Karla I. vyšel v Masarykovi blízkém časopise Čas: „Osobně nebyl Karel Habsburk člověkem zlým a s jeho lidským osudem lze cítiti čistě lidský soucit. Avšak v tento soucit mísí se nutně vědomí, že tento docela ne zlý, jen slabý a vůbec nevýznačný člověk byl členem a dědicem nároků strašného rodu, který za staletí působil jen zlo a jehož poslední léta zůstanou navždy v historii spojena s rozpoutáním světové války. A v tomto smyslu, pokud zpráva z Funchalu oznamuje smrt ne pouze člověka, ale zároveň představitele svého rodu, přijmou ji národové středoevropští, kterým habsburský rod způsobil tolik nenahraditelných škod, s pocitem jisté úlevy; bude jí posílena jejich víra, že středoevropský pořádek, jaký po válce byl vytvořen, jest definitivní a že nenajde se nikdo, kdo by jej mohl zviklat. A kdyby jej někdo chtěl zviklat – jsme vždy připraveni.“²¹

Nepochybně nikdo, ani největší monarchisté, nečekal, že při příležitosti jeho stého výročí úmrtí krále – v dubnu 2022, bude část ostatků – nejen coby posledního českého, ale též jako blahoslaveného – uložena nejprve v olomoucké katedrále sv. Václava a následně v katedrále sv. Víta v Praze, kde již byli před staletími uloženi jeho předkové z rodů Habsburků, Lucemburků i Přemyslovců...

portrét císařovny Zity. Archiv bezpečnostních složek, Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství AMV 200, sign. 200-39-24, fol. 11-16.

²¹ Cit. dle: *Bývalý císař Karel zemřel*, in: Čas, roč. XXXII, č. 78, 2. dubna 1922, s. 1.